

UIT DE TENT

INCLUSIEF JEUGDWERK
ALS TOOL VOOR POSITIEVE
IDENTITEITSONTWIKKELING
IN EEN SUPERDIVERSE
SAMENLEVING

HET RESULTAAT VAN EEN UITWISSELING TUSSEN CIRCUS ZONDER HANDEN EN DE PALESTIJNSE CIRCUSCHOOL

0. Voorwoord	04
1. Waarom deze toolkit?	07
2. De kracht van een evenwaardige samenwerking	11
3. Circus Zonder Handsen	12
4. Palestijnse Circusschool	16
5. Circus: een vrolijke tool	21
De kracht van circus	21
Impact op onze jongeren	24
6. Onze methodes onder de loep!	27
Koers bepalen: sociale-inclusiviteit als kompas van onze werking	27
Aan boord krijgen: drempels verlagen om iedereen te bereiken	30
Aan boord houden: je goed voelen in onze circusschool	38
Het roer doorgeven: garandeer doorstroming!	47
7. Aan de slag	50

Beste jeugdwerker,

Jongeren gaan op zoek naar zichzelf, maar wat als die jongeren kwetsbaar zijn? Wat als ze minder kansen krijgen door geweld, politieke instabiliteit of slechte economische omstandigheden? Hoe zorgen we er dan voor dat die identiteitsontwikkeling positief verloopt? Gelukkig zijn er veel mensen, jeugdwerkers bijvoorbeeld, in Noord en Zuid die erin slagen om met die kwetsbare jongeren aan de slag te gaan.

Wat als die jeugdwerkers uit Noord en Zuid hun krachten zouden bundelen? Wat als ze van elkaar zouden leren hoe te werken met kwetsbare jongeren? Wat als ze hun expertise samenleggen en samen nadenken over het werken in diversiteit? Dan krijg je dit. Een handboekje vol tips en tricks om in jouw jeugdvereniging, sportclub of circusschool werk te maken van inclusief jeugdwerk.

De docenten van de Palestijnse Circusschool en Circus Zonder Handen werkten de voorbije maanden intensief samen, zowel in Palestina als in België, hierbij geïnspireerd en gesteund door de provincie Vlaams-Brabant. Vanuit hun eigen realiteit, zo verschillend en toch zo gelijk, wisselden ze hun expertise uit over het werken met kwetsbare jongeren. Kan inclusieve circuseducatie bijdragen aan positieve identiteitsontwikkeling van kwetsbare jongeren?

Achter deze uitwisseling schuilt de overtuiging dat we wereldwijd voor dezelfde vraagstukken, dezelfde uitdagingen staan. Waarom dan niet bij elkaar te rade gaan? Waarom dan niet genieten van elkaars expertise? Waarom niet samen, ieder vanuit zijn of haar achtergrond, een antwoord formuleren op een gemeenschappelijke uitdaging? Vanuit de provincie Vlaams-Brabant ondersteunen en stimuleren we zulke uitwisselingen graag.

Het resultaat van deze uitwisseling is dit handboekje. Een handig boekje dat jeugdwerkers, docenten en monitors in Palestina én in Vlaams-Brabant concrete handvaten aanreikt om op een inclusieve manier in de vereniging, club of organisatie te werken met kwetsbare jongeren.

Laat je inspireren!

Palestijnse Circusschool

Circus Zonder Handen

Tie Roefs

Gedeputeerde voor
Noord-Zuid & Jeugd
Provincie Vlaams-Brabant

1. WAAROM DEZE TOOLKIT?

Jeugdwerk voor **alle** kinderen en jongeren, ongeacht hun cultureel-etnische afkomst, socio-economische thuissituatie, fysieke of verstandelijke beperking. Het klinkt zo vanzelfsprekend, maar het blijft moeilijk.

In Vlaanderen is divers jeugdwerk nog geen realiteit: bij de Vlaamse Scouts heeft bijvoorbeeld slechts 3% van de jongeren een migratieachtergrond. Volgens cijfers van Kind en Gezin steeg de kinderarmoede in Vlaanderen tussen 2006 en 2015 van 6,9% naar 12%. Kinderen en jongeren die opgroeien in armoede nemen weinig tot nooit deel aan het cultureel en verenigingsleven. Jongeren met een fysieke en/of verstandelijke beperking vinden nog steeds moeilijk een volwaardige plek binnen het jeugdwerk.

In Palestina is jeugdwerk een schaars goed. Nochtans is meer dan 50% van de bevolking jonger dan 18 jaar. En de nood is juist enorm groot, aangezien onrecht en institutioneel geweld er het dagelijkse leven volledig ontwrichten en de mogelijkheden tot een 'normale' positieve ontwikkeling van kinderen en jongeren erg bemoeilijken. Alle kinderen en jongeren hebben een enorm potentieel aan creativiteit, sportieve skills en sociaal engagement, alleen krijgen velen van hen te weinig echte kansen om dat potentieel te ontwikkelen. Kansen krijgen is nochtans vaak de sleutel tot een volwaardige en constructieve deelname aan de samenleving.

In beide landen zitten jeugdwerkers met de handen in het haar: hoe garanderen we een aanbod, verlagen we de drempels en werken we aan reële doorstroming, zodat jeugdwerk kan bijdragen aan positieve identiteitsontwikkeling voor iedereen en een echte weerspiegeling wordt van onze superdiverse maatschappij?

Dit is wat Circus Zonder Hands (CZH) en de Palestijnse Circusschool (PCS) doen. Twee sociaal inclusieve circus scholen die door middel van circus mensen bij elkaar brengen en verbinding maken in een samenleving waar niet iedereen dezelfde kansen krijgt.

Beide scholen maken een doelbewuste keuze om een plaats te zijn voor iedereen. Ze brengen jongeren bij elkaar en bieden kansen om een eigen individuele en collectieve identiteit op te bouwen, los van de identiteit die de samenleving op hen projecteert. Velen vinden er hun weg naar de circustent en smeden er vriendschappen voor het leven. In de circusschool worden circustrainers, artiesten en sociale leiders geboren, rolmodellen voor de hele maatschappij.

Om hun eigen werkingen kritisch te bekijken, sloegen Circus Zonder Handen en de Palestijnse Circusschool de handen in elkaar om op zoek te gaan naar nieuwe antwoorden op gemeenschappelijke uitdagingen. De uitwisseling werd een groot succes, waarin jongeren van beide organisaties bevestigd werden in de enorme verantwoordelijkheid die ze hebben, tegenover de samenleving en tegenover elkaar.

Omdat ze geloven in de **kracht van het delen** hebben we deze toolkit ontwikkeld. In de hoop andere organisaties die met jongeren werken en willen inzetten op een superdiverse samenleving, te inspireren met de resultaten van deze uitwisseling.

"BY TURNING YOU UPSIDE DOWN, WE TEACH YOU TO STAND ON YOUR OWN TWO FEET.
BY DROPPING OBJECTS WE TEACH YOU TO CATCH THEM. BY HAVING YOU WALK ALL OVER SOMEONE,
WE TEACH YOU TO TAKE CARE OF THEM. BY HAVING YOU CLOWN AROUND,
WE TEACH YOU TO TAKE YOURSELF SERIOUSLY."

BOB SUGARMAN – CIRCUS WRITER

Enkele belangrijke kanttekeningen

De toolkit is een **'trigger'**: we willen vrijetijdsorganisaties, culturele, sportieve en jongerenbewegingen in eerste instantie inspireren om de dialoog aan te gaan over diversiteit en inclusiviteit binnen hun eigen werking.

Hiervoor putten we uit onze **eigen ervaringen binnen onze eigen contexten**. We bieden geen kant en klaar recept aan. Dat bestaat niet. Methoden die bij ons werken, zullen niet altijd 'overzetbaar' zijn naar alle situaties en werkingen. Toch geloven we zeer waardevolle inzichten en ervaringen te delen die vele jongeren en organisaties kunnen inspireren om antwoorden te formuleren op maat van hun eigen werking.

Daarnaast geloven we ook dat het gaat over een **doorgedreven en structurele aanpak** op lange termijn.

De toolkit bestaat uit drie elementen: een geschreven reportage gepubliceerd in MO* Magazine, de documentaire getiteld *"What happened under the tent"* van documentairemakers Roel Nollet en Majd Khalifeh van Redhorse Reporters en deze handleiding.

Wij zijn rotsvast overtuigd dat jeugdwerk een enorme hefboom kan zijn om nog meer in te zetten op diversiteit om angst, onbegrip en vooroordelen tegenover de 'andere' te doorbreken. Samen kunnen we een rolmodel zijn. Want élk kind is anders en elk kind heeft recht op kansen om zich verder te ontwikkelen.

2. DE KRACHT VAN EEN EVEN - WAARDIGE SAMENWERKING

De Provincie Vlaams Brabant steunt structurele samenwerkingen tussen organisaties in het Noorden en het Zuiden. Hierbij staat de competentieversterking van alle betrokken partners centraal. Er wordt afstand genomen van de traditionele Noord-Zuid verhoudingen.

Deze uitwisseling vertrok vanuit een **evenwaardig partnerschap tussen twee circusscholen** die allebei een gelijkaardige insteek hebben: jongeren samenbrengen om verbinding te creëren en hen tools aan te reiken om zélf hun identiteit te vormen, los van de stigma's die de samenleving op hen projecteert. Alle partijen kunnen hierbij van elkaar leren. Het is een samenwerking die zich niet alleen manifesteert op bepaalde uitwisselingsmomenten, maar die verder blijft duren, hopelijk nog jarenlang. Tussen de jongeren, tussen de docenten, die wat ze geleerd hebben, meenemen voor de rest van hun leven.

Circus Zonder Handen en de Palestijnse Circusschool vinden het belangrijk om te blijven leren van gelijkgezinde organisaties over hoe ze circus en andere performing arts inzetten om alle kinderen kansen te geven zich positief te ontwikkelen.

De opzet van de uitwisseling was om de eigen werking kritisch te kunnen bekijken, analyseren en versterken, om wederzijdse uitdagingen beter te kunnen begrijpen, om de aanpak en het beleid met elkaar te delen, en om jonge docenten pedagogisch en sociaal te versterken binnen het kader van een internationale en interculturele uitwisseling. Ook wilden we met deze uitwisseling een inspiratie zijn voor andere organisaties, zodat andere jeugdorganisaties geprikkeld raken om nog meer in te zetten op diversiteit en inclusiviteit en zo jeugdwerk open te trekken voor elk kind en elke jongere, ongeacht hun afkomst of socio-economische status. Zo wordt jeugdwerk een vehikel naar een samenhangende superdiverse samenleving.

3. CIRCUS ZONDER HANDEN: CIRCUS VOOR IEDEREEN

Circus Zonder Handen is een circusschool die wekelijks circus- en urban lessen organiseert in 10 kwetsbare Brusselse wijken. Meer dan 800 kinderen en jongeren, vanaf 4 jaar, komen wekelijks in contact met circus- en urban technieken.

Alles wat CZH doet, vertrekt vanuit een **sociaal inclusieve visie**: iedereen is welkom, met al zijn krachten, talenten en bagage. CZH verlaagt actief drempels om er zo voor te zorgen dat iedereen die dit wil, kans heeft op zinvolle vrijetijdsbesteding, ongeacht zijn financiële thuissituatie, etnische achtergrond, religieuze voorkeur of beperking. Zo heeft elk individu de kans om zijn talenten te ontdekken en zichzelf technisch, creatief, emotioneel en sociaal te ontplooien.

CZH kiest resoluut voor sociale inclusiviteit, omdat ze een plek willen zijn die **representatief** is voor de samenleving waarin we leven. Cijfers leren ons dat 1 op de tien kinderen in Vlaanderen opgroeit in armoede. In Brussel is dat 1 op 4, en 64% van de kinderen heeft een moeder van niet-Belgische origine. 45% van de deelnemers van CZH leeft in een financieel kwetsbaar gezin. 42,5% van de Circus Zonder Handen deelnemersgroep bestaat uit mensen van buitenlandse afkomst.

"IN BELGIE IS HET NIET EENVOUDIG VOOR ONS ALS JE ZEGT DAT JE VAN MOLENBEEK BENT. DENKEN ZE DAT JE GERADICALISEERD BENT OF DAT JE VRIENDEN HEBT DIE GERADICALISEERD ZIJN ALS IK ZEG DAT IK CIRCUS DOE. GELOVEN ZE ME NIET."

MUSTAPHA (CZH)

CZH wil een plek zijn waar **alle kinderen en jongeren** zich goed voelen. Ook degenen die zich anders voelen, die door structurele achterstellingsmechanismes in onze samenleving altijd maar weer kansen ontzegd worden. En ook voor de jongeren die rondlopen met gevoelens van frustratie, vervreemding en doelloosheid, veroorzaakt door sociale uitsluiting en discriminatie

We leven in een superdiverse samenleving. CZH **geloof**t in deze **superdiversiteit** en gaat er actief naar op zoek. We willen bruggen bouwen. Binnen CZH zie je de ongelooflijke kracht die ontstaat als je kinderen en jongeren verbindt met al hun talenten en achtergronden.

De circusschool is een plek waar je je **breed** kan **ontwikkelen**. Wil je een steengoede acrobaat worden, dan kan je wekelijks les volgen. Wil je nieuwe mensen leren kennen? Dan kan je vrijdag vrij komen trainen, zonder verplichting van engagement. Wil je het podiumbeest in jou naar boven laten komen? Dan kan je je artistiek ontplooiën in een begeleid creatietraject. Of wil je je technische skills graag doorgeven? Dan kan je een op maat gemaakt opleidingstraject volgen, waarna je kan doorgroeien tot een vaste waarde in ons straf lesgeversteam.

Met andere woorden, kinderen en jongeren kunnen binnen CZH hun **eigen groeipad** bepalen, op hun eigen tempo, vertrekkende vanuit hun interesses. Dat ze dit doen binnen een bont allegaartje van jongeren, met elk hun eigen verhaal, achtergrond, beperkingen en sterktes, is voor ons alleen maar een pluspunt. Ze leren van elkaar, over elkaar en met elkaar.

We kunnen dit allemaal niet alleen, en dat pretenderen we ook niet. Om dit alles te realiseren werken we nauw **samen** met diverse **professionele partners**. Zo houden we de vinger aan de pols in onze wijken en kunnen we ons beleid op maat afstemmen op de noden van onze deelnemers. De Palestijnse Circusschool is een voorbeeld van zo'n sterke partner! Yalla Yalla!

4. DE PALESTIJNSE CIRCUSSCHOOL: HOOP IN BARRE TIJDEN

In Palestina speelt zich het langstdurende conflict uit het Midden-Oosten af. De Israëlische onafhankelijkheidsoorlog van 1948 leidde tot een massale vluchtelingenstroom van ongeveer een miljoen Palestijnen. Ze vluchtten hoofdzakelijk naar de buurlanden, maar ook naar Europa en Noord- en Zuid-Amerika. Ondertussen leven er om en bij de 5 miljoen Palestijnse vluchtelingen verspreid over de hele wereld. Daarvan leven er bijna 2 miljoen in de 27 vluchtelingenkampen in Palestina zelf, op de Westelijke Jordaanoever, Jeruzalem en Gaza. Sinds 50 jaar, na de zesdaagse oorlog in 1967 bezet Israël wat overblijft van het Palestijnse gebied.

In Palestina is 50% van de bevolking jonger dan 18 jaar. De kansen voor kinderen en jongeren op een normale volwaardige ontplooiing komen steeds meer onder druk te staan. In een context van bezetting en permanent geweld nemen andere prioriteiten de bovenhand. De kwaliteit van het onderwijs is tanend. Een tekort aan scholen, de vaak slechte schoolinfrastructuur en de vaak wekenlange stakingen van het onderwijzend personeel door het uitblijven van of de extreem lage lonen (basisloon van een leerkracht ligt op niveau van het minimumloon) wegen zwaar door. De werkloosheid ligt boven de 25%. Kansen voor creatieve ontplooiing blijven meestal beperkt tot de happy few of worden niet erkend als zinvol binnen een cultuur van overleven¹. Daarnaast is de psychologische impact van de bezetting bij jongeren nefast. Vele generaties hebben nooit een situatie van stabiliteit, een periode van 'vrede', van vrijheid gekend. Kinderen en jongeren ervaren zeer veel gevoelens van frustratie, onrecht en onverwerkt verdriet. De mogelijkheden om die op een constructieve manier te 'kanaliseren' zijn zeer beperkt. Geweld, wanhoop en apathie worden de norm.

¹ Mason, David. *Social Circus in a Warzone*.
Geconsulteerd op: https://www.academia.edu/9514859/Social_Circus_in_a_Warzone

De vraag is: hoe doorbreken we die cirkel van negativiteit, frustratie en wanhoop? Hoe geven we kinderen en jongeren de waarden en tools mee om toch in zichzelf en in een positieve toekomst te geloven? Om te investeren in zichzelf en in hun samenleving. Hoe brengen we jongeren bij elkaar om hier samen aan te werken? Om via cultuur en jeugdwerk mee het Palestina vorm te geven waar wij van dromen: vrij, rechtvaardig, divers en inclusief.

"EEN VOLK DAT LACHT, IS EEN VOLK DAT IN LEVEN BLIJFT."

SHADI ZMORROD (PCS)

De Palestijnse Circusschool is opgericht in 2006 en geeft permanent les op vijf verschillende locaties. Daarnaast bereikt ze met haar vele workshops en voorstellingen de hele Westelijke Jordaanoever en Jeruzalem. De dagelijkse werking van de school bestaat uit twee pijlers: het aanbieden van circuslessen enerzijds en circusvoorstellingen creëren en opvoeren anderzijds. Jaarlijks bereikt ze gemiddeld 300 studenten en een 150-tal kinderen en jongeren via laagdrempelige workshops. De studenten zijn een bonte mix van meisjes en jongens uit de steden, vluchtelingenkampen, meer geprivilegieerde wijken en ook zeer kwetsbare wijken, moslims en christenen. 75% van de leerlingen betalen weinig tot geen deelnamebijdrage. Sinds drie jaar volgen er wekelijks 25 kinderen en jongeren met verstandelijke beperkingen circuslessen. Daarnaast genieten jaarlijks ongeveer 10.000 mensen van de optredens van de circusschool, in Palestina en in het buitenland.

Na 11 jaar hard werken, met ook veel vallen en opstaan, wordt de Palestijnse Circuschool steeds meer erkend als een belangrijke educatieve en artistieke instelling. Het aantal studenten groeit elk jaar en de vraag naar workshops, voorstellingen en/of structurele samenwerking in binnen- en buitenland neemt gestaag toe. Ooit was de teneur echter anders:

'Circus?? In Palestina??'

Het had heel wat voeten in de aarde om mensen mee te krijgen in ons verhaal. Ongeloof, cynisme en culturele verwerping werden enkele van de markante uitdagingen, naast de enorme en steeds toenemende armoede en de weinig verspreide cultuur van deelname aan jeugd- of verenigingswerk.

Met een doorgedreven optimisme gingen we verder en wonnen harten van vele kinderen en jongeren, van ouders, van sociale organisaties, van gemeentebesturen tot ministers. En van het meest diverse publiek voor de vele optredens.

Kinderen bloeiden open, werden zelfzeker en leerden met respect omgaan met elkaar. Ze werden ook rustiger. Ouders omarmden de school voor wat ze met hun vaak zeer moeilijk handelbare kinderen bereikten, en gaven elke dag wat meer vertrouwen. De warme sfeer, de familiale omgang met elkaar en het eindeloze respect voor iedereen, los van hun circustechnische vorderingen en vooral los van hun socio-economische, intellectuele of functionele achtergrond, werden een voedingsbodem voor allerlei talent en engagement.

[18]

De trainers namen zelf het initiatief om enkele kinderen met een fysieke beperking op te nemen en er een trainingsaanbod voor uit te werken, vaak in hun eigen vrije tijd. In zeer conservatieve steden ging de school aan de slag met aparte meisjesgroepen, en doet ze dat 9 jaar later nog steeds. Iedereen wordt er op lange termijn gewerkt, wat een wederzijds engagement oplevert. De eerste professionele leraar was een jongen van het vluchtelingenkamp. Hij werd een rolmodel voor de school en de hele samenleving.

De optredens zijn een ware catharsis, voor de artiesten en voor het publiek. Er wordt gretig opgegaan in de kracht van 'het kan!'. Elke voorstelling biedt aan de artiesten het grootste genot van zelf-realiseren en van iets teruggeven aan de samenleving, om andere kinderen en jongeren te inspireren om hetzelfde pad te kiezen. Het publiek geniet en trots overheerst.

De weg is lang. De realiteit haalt de droom permanent in: een student van de school werd in 2012 doodgeschoten aan een checkpoint. Een trainer werd in 2015 opgepakt en voor 21 maanden zonder aanklacht opgesloten in een Israëlische gevangenis. Een andere student verloor in 2015 bijna zijn leven door een kogel die zijn long doorboorde. Een van onze kinderen van 12 jaar werd in 2017 voor 17 dagen opgesloten in een gevangenis. De trauma's zijn ontelbaar. Maar opgeven is geen keuze. Vooral voor hen niet. Net zij hebben de school zo hard nodig om die trauma's te verwerken en de dans van de dood, de depressie en de apathie te ontspringen.

[19]

5. CIRCUS: EEN VROLIJKE TOOL VOOR POSITIEVE IDENTITEITSONTWIKKELING

DE KRACHT VAN CIRCUS

Sinds eeuwen brengt circus mensen bij elkaar. Circus staat symbool voor een gevoel van gemeenschap, gemeenschappelijkheid en samenhang tussen mensen. Waarden als solidariteit, complementariteit, vertrouwen, samenwerking in plaats van competitie, respect en teamspirit staan centraal.

Circus is voor iedereen toegankelijk. De grote diversiteit aan technieken en expressievormen zorgen ervoor dat je tot een zeer diverse samenstelling van je groep komt: sterke acrobaten, geconcentreerde jongleurs, grappige clowns, stabiele steltenlopers en zoveel meer.

Kort samengevat²:

CIRCUS IS SPORT, MAAR NIET COMPETITIEF

CIRCUS IS KUNST, MAAR NIET ELITAIR

CIRCUS IS EXPRESSIE, MAAR ZONDER TAAL

CIRCUS IS MULTIDISCIPLINAIR, IEDEREEN KAN ALTIJD IETS

ALLE CULTUREN KENNEN CIRCUS

² Buurtwerking 't Lampeke en Circus in Beweging. 2014. Iedereen Op Stelten. Hoe je maatschappelijk kwetsbare kinderen groeikansen kan geven via circus. <http://www.cirkusinbeweging.be/wp-content/uploads/2014/10/Brochure-Cirkus-op-stelten.pdf>

De **waarden** die circus promoot, kunnen van groot belang zijn voor jongeren die opgroeien in conflictzones of in gestigmatiseerde en achtergestelde wijken.

De onzekerheid en instabiliteit, samen met het gebrek aan investeringen in onderwijs en andere voorzieningen voor jongeren in die zones, kunnen leiden tot een sterk gevoel van machteloosheid. Vertrouwen in anderen is bij jongeren in conflictzones vaak beschadigd. Wantrouwen is er vaak een doeltreffend middel om de eenheid en de verbondenheid in de samenleving te ondermijnen. Het zelfvertrouwen wordt ook aangetast omdat ze vaak te maken hebben met vernedering en diepgewortelde maatschappelijke vooroordelen en stigma's. In de circus-school vinden jongeren een plek waar ze zichzelf kunnen zijn, waar ze hun vaak zeer uitdagende omgeving niet alleen even mogen vergeten maar ook constructief in vraag kunnen stellen³.

Ergens bij horen, hebben we gemerkt, is heel erg belangrijk voor jongeren die consequent minder kansen krijgen. Ze bouwen hun eigen identiteit en kiezen hun eigen rol binnen de circusschool. Bijvoorbeeld als leerkracht of artiest. Als jongleur of acrobaat. Maar ook als grapjas, of goede bemiddelaar. Ze krijgen geen label opgelegd, maar kiezen zelf welke weg ze uitgaan.

"CIRCUS MADE ME ENJOY LIFE MORE. IT MADE ME WHO I AM TODAY."

VIKTOR (CZH)

Circus is empowerment. Circus brengt mensen samen met een universele taal die iedereen kan spreken. Circus is een effectief instrument voor het ontwikkelen van een persoonlijkheid, sociale vaardigheden, een gevoel van gemeenschap en samenhang. Circus is een educatief instrument dat gevoelens van fatalisme, moedeloosheid en hopeloosheid kan ombuigen tot positieve actie.

Circus is sociaal. De relatie en het vertrouwen tussen circusartiesten onderling en met hun publiek staat centraal in het beoefenen van circus. De transformerende kracht van circus verbindt educatie en fysieke kunst met emotionele en sociale ontwikkeling. Circus kan ingezet worden voor sociale transformatie, discipline, creativiteit en artistieke expressie. Spelletjes en circuskunsten worden aangewend om sociale vaardigheden te leren, trauma's te leren overwinnen, essentiële capaciteiten te ontwikkelen en verantwoordelijkheid te kunnen nemen.

"OUR LIVES ARE NOT FAIR BECAUSE OF OCCUPATION.
AT LEAST WE NEED TO BUILD FAIRNESS WITHIN OURSELVES"

NAYEF (PCS)

Circus heeft zowel fysieke als mentaal-psychologische voordelen. Volgens de Braziliaanse theaterdirecteur Augusto Boal zijn de gewaarwording, het bewustzijn en de controle over het eigen lichaam de eerste stap om onderdrukking door sociale en economische krachten te kunnen overwinnen. Circus is een perfect compromis tussen lichamelijke en mentale activiteit omdat het deelnemers fysiek betreft, terwijl het ook de verbeelding en creativiteit stimuleert⁴.

De artistieke creërende dimensie van circus helpt om je omgeving in vraag te kunnen stellen. Het doorbreekt patronen, is anders, en doet nadenken. Het geeft je de ruimte om in dialoog te treden met je samenleving.

"WE PRATEN OVER DINGEN WAAR IK NOOIT ECHT OVER NAGEDACHT HEB.
HOE MEER IK EROVER PRAAT, HOE BETER IK MEZELF LEER UITDRUKKEN"

HAZAR (PCS)

IMPACT OP ONZE JONGEREN

Circus heeft de levens van de jongeren die aan de uitwisseling deelnamen, sterk beïnvloed. Die impact werd door hen geanalyseerd op verschillende niveau's: op het persoonlijke, individuele niveau; op het niveau van de directe familie en omgeving en op het niveau van de samenleving waarin de jongeren opgroeien.

"DOOR CIRCUS HEB IK EEN ANDERE CULTUUR LEREN KENNEN, EEN ANDERE MANIER VAN DENKEN. DE GEMEENSCHAP IN HET VLUCHTELINGENKAMP IS HEEL STRAK, VADERS EN GROTERE BROERS ZIJN DAAR DEGENEN DIE DE REGELS MAKEN. DE PALESTIJNSE CIRCUSSCHOOL VERANDERT VEEL IN ONZE SAMENLEVING. IK BEGIN BIJ MEZELF EN DAN MIJN FAMILIE. MIJN ZUSSEN STUDEERDEN NIET, MAAR IK HEB MET MIJN VADER GEPRAAT EN NU GAAT EEN VAN HEN NAAR DE UNIVERSITEIT. IK PRAAT MET MIJN JONGERE BROER EN ZET HEM AAN OM IETS TE VERANDEREN IN ZIJN LEVEN. HIJ GAAT DIT OOK DOORGEVEN AAN ZIJN KINDEREN. CIRCUS STIMULEERT ONS OM ONZE OMGEVING TE ONDERZOEKEN EN OM NA TE DENKEN OVER WAT WE ECHT WILLEN MET ONZE LEVENS."

NAYEF (DIE OPGROEIDE IN EEN VLUCHTELINGENKAMP) (PCS)

Op het **persoonlijke niveau** leert circus jongeren nieuwe sociale vaardigheden aan, zoals samenwerken, elkaar vertrouwen, zelfvertrouwen opbouwen, je eigen talenten leren kennen en verder ontwikkelen. Circus draagt bij aan een gevoel van onafhankelijkheid, dat je zelf invloed hebt op je eigen leven. Tijdens het lesgeven en optreden helpt circus bij het overwinnen van angsten, het durven tonen van en leren trots zijn op de talenten en technieken die ze geleerd hebben door hard werk.

[24]

Op het niveau van de **familie en directe omgeving** helpt circus jongeren om hun positie in hun omgeving beter te begrijpen. Zo geven jongeren aan dat ze sinds ze circus doen een andere relatie hebben met hun ouders, een relatie die meer gebaseerd is op vertrouwen in zichzelf. Dit helpt ook om bepaalde strikte traditionele waarden in vraag te stellen, en er een betere dialoog over aan te gaan met familie en omgeving. Circus helpt ook om een sterkere verbinding te voelen met anderen, zowel binnen als buiten het circus. Jongeren vertellen dat ze zich door circus vrolijker voelen, meer geneigd zijn om anderen aan het lachen te brengen, en om zware gesprekken minder zwaar te maken door er grapjes tussen te gooien. Circus helpt om te relativiseren. Jongeren geven aan dat de voorstellingen belangrijk zijn in de relatie met hun directe familie en omgeving, omdat dat de momenten zijn dat ze kunnen communiceren wat circus voor hen betekent.

Op het niveau van de **brede samenleving** helpt circus om maatschappelijke vraagstukken op een minder zware manier naar het publiek te brengen, vooral tijdens voorstellingen. Circus stimuleert om samen een set van maatschappelijke waarden te creëren en een gevoel van zelfvertrouwen en collectief vertrouwen naar buiten te brengen. Hierdoor draagt circus bij aan een gevoel van maatschappelijke empowerment, waarin iedereen een rol kan spelen om de omgeving mee te beïnvloeden. Dit is heel belangrijk in gebieden waar machteloosheid regeert.

"OM IN ONZE TRADITIONELE SAMENLEVING EEN PLEK TE HEBBEN WAAR JE MENSEN VAN OVER DE HELE WERELD KUNT ONTMOETEN EN HUN CULTUUR EN VERSCHILLENDE OPVATTINGEN KUNT LEREN KENNEN. EEN PLEK WAAR JE KUNT CREËREN EN EXPERIMENTEREN ZONDER DAT JE ZEGGEN: 'NEE, DAT MAG JE NIET DOEN, DAT IS GEVAARLIJK', 'NEE, DAT IS NIET GOED', DAT IS. HIJ LACHT: "EEN VERADEMING."

MOATASSEM GEITH (PCS)

[25]

6. ONZE METHODES ONDER DE LOEPI! HOE WE WERK MAKEN VAN DIVERSITEIT EN INCLUSIVITEIT

KOERS BEPALEN: SOCIALE - INCLUSIVITEIT ALS KOMPAS VAN ONZE WERKING

ONZE KEUZE VOOR SOCIALE INCLUSIVITEIT

Zowel PCS als CZH vertrekken vanuit de rotsvaste overtuiging om sociaal en inclusief te werken. We vinden dat iedereen recht heeft op zinvolle vrijetijdsbesteding binnen een warm en veilig kader. We willen er mee voor zorgen dat iedereen zijn talenten kan ontdekken, zich kan ontplooiën en kan verbinden. We willen een plek zijn waar iedereen met al zijn talenten én beperkingen welkom is.

Wij maken dus radicaal de keuze om iedereen samen een plaats te geven in het midden. Misschien is het niet de makkelijkste weg, maar het is volgens ons - uiteindelijk - wel de enige weg. Tijdelijke of aparte werkingen voor 'sociale' of 'kwetsbare' groepen blijven nog te vaak een verhaal 'voor' in plaats van een verhaal 'met'. Al kan een aparte werking wel een opstap zijn naar volwaardige inclusie.

TIPS EN TRICKS / Maak de keuze voor sociale inclusiviteit weloverwogen. Als je beslist om die moeilijker bereikbare groepen effectief te willen bereiken en hen te blijven bereiken, dan moet je hier voldoende tijd voor maken. Zoals blijkt uit de vele tips en tricks die volgen, moet er nagedacht en gepland worden, moeten er misschien nieuwe keuzes gemaakt worden inzake communicatie of financieel beleid, en dergelijke. Het volstaat dus zeker niet om enkel een boekje als dit door te nemen.

Bij CZH vertaalt sociale inclusiviteit zich in een hele gemengde deelnemersgroep. Deze diversiteit vertegenwoordigt de context waarin we werken als Brusselse circusschool. We geloven erin dat onze deelnemers representatief moeten zijn voor de context waarin we werken. Als je vertrekt vanuit wat we gemeenschappelijk hebben, een liefde voor circus, is het niet meer dan normaal om zowel een nieuwkomer als een kind met een fysieke beperking in dezelfde les te zien.

ZELFREFLECTIE KEEPS YOU ON TOP OF THINGS!

We werken in een voortdurend veranderende context. De keuzes die we maken, kunnen in de toekomst niet meer relevant zijn en niet meer matchen met onze doelgroep of beoogde doelen. Een kritische blik naar de eigen organisatie is dan ook zeer belangrijk voor onze beide circusscholen. Door regelmatig denkdagen te organiseren en in discussie te treden met trainers en deelnemers houden we de vinger aan de pols met wat er leeft zowel in de bredere omgeving als leefwereld van onze deelnemers. Zo kunnen we gerichte aanpassingen doen in ons beleid. Ook uitwisselen met gelijkgestemde organisaties, of juist een totaal andere werking, vinden wij extreem waardevol. Het doet je kritisch kijken naar je eigen werking, geeft je nieuwe inzichten of invalshoeken.

TIPS EN TRICKS / Maak tijd vrij voor een denkdag rond de visie en waarden van je organisatie. Hoe goed ben je daar bezig? Wat kan beter? Welke veranderingen treden er op in onze brede samenleving en in onze directe omgeving?

TIPS EN TRICKS / Wees bewust dat inzetten op meer diversiteit en inclusiviteit je voor heel wat uitdagingen zal plaatsen waar je niet onmiddellijk een antwoord op hebt. Nodig een expert uit of ga te rade bij ervaren diversiteitsconsulenten.

Jeugdwerk voor allen, is een netwerkorganisatie in Oost-Vlaanderen, die vanaf 1 januari 2018 wordt overgenomen door Vlaanderen. Hun doel is het jeugdwerk toegankelijk te maken voor kinderen en jongeren met een beperking en/of in maatschappelijk kwetsbare situaties. (<https://www.jeugdwerkvoorallen.be/>)

Uit de Marge vzw heeft bijvoorbeeld een hele site aangemaakt met tips over hoe vluchtelingen te betrekken in je werking. (<https://www.uitdemarge.be/nieuws/vluchtelingen-betrekken-jouw-jeugdwerking-het-kan>)

Er is ook de vormingsinstelling **vzw Motief** met een specifiek aanbod rond levensbeschouwelijke diversiteit op maat van het jeugdwerk. (<http://www.motief.org/index.php/vorming/onderwijs-jeugdwerk>)

AAN BOORD KRIJGEN: DREPELS VERLAGEN OM IEDEREEN TE BEREIKEN

COMMUNICATIE OP MAAT

Als je inclusief wilt werken, moet je weten wie 'iedereen' is en hoe je hen het beste bereikt. Door eenzijdig te communiceren, bijvoorbeeld alleen via een digitale nieuwsbrief, sluit je onbewust mensen uit die geen computer thuis hebben, of niet goed de taal spreken waarin je communiceert.

Wij vergeten bovendien onze achterban zeker niet in dit proces. Er zitten straffe jongeren, mama's en docenten bij onze werking die heel graag mee onze werking promoten. Ze vertellen een heel eerlijk verhaal, hun eigen verhaal, en kunnen daarmee vaak andere jongeren of ouders overtuigen, die daarvoor misschien sceptisch naar onze werking kijken.

Door via verschillende kanalen tegelijk te communiceren bereik je een veel gemengder publiek! Let op, deze aanpak is tijdrovend. Maar wij kiezen hier resoluut voor, want alleen zo bereiken we alle deelnemers.

"EEN VAN DE GEMEENSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN BIJ CZH EN PCS WAS HET HOOFDZAKELIJK 'MANNELIJKE' PUBLIEK VAN ONZE SCHOLEN. MEER JONGENS DAN MEISJES MELDEN ZICH AAN VOOR ONZE ACTIVITEITEN. WE GINGEN GRASDUINEN IN ONS IMAGO. DE FOTO'S DIE WE OP ONZE WEBSITE EN FACEBOOK PLAATSTEN. HET AANBOD VAN ONZE LESSEN. WE ONTDEKTE DAT WE ZEER 'MANNELIJK' COMMUNICEREN. WE GINGEN VEEL ACTIEVER FOTO'S NEMEN VAN ONZE MEISJES IN DE ACROBATIELESSEN EN DEZE OPNEMEN IN EEN FLYER BIJ DE AANKONDIGING VAN HET NIEUWE WERKJAAR."

MATHILDE (CZH)

TIPS EN TRICKS / Ga op zoek naar wie in de omgeving van je activiteit woont en hoe je hen het beste bereikt. Via sociale media, mail, aan de schoolpoort, belangenorganisaties

TIPS EN TRICKS / Taligheid is vaak een struikelblok. Wees hier bewust van. Heel simpele, meertalige communicatie helpt.

TIPS EN TRICKS / Zorg dat je in je communicatie niet enkel weerspiegelt wie je bent, maar ook wie je wil zijn. Geef actief een 'gezicht' aan wie je wil zijn en wat je waarden en keuzes zijn. Zorg dat mensen met verschillende achtergronden zichtbaar zijn, vooral tijdens periodes van recrutering van nieuwe leden.

VERANKER JE WERKING

Circus was zowel in Palestina als in verschillende Brusselse wijken een vreemde eend in de bijt. Mensen kenden circus niet echt en hadden er zo hun eigen gedacht over. 'Dit is niets voor ons of onze kinderen. Dit past niet binnen onze cultuur. Dit kunnen onze kinderen nooit aan.' Of meer zelfs: 'dit is een slechte invloed op onze kinderen'. Zonder basisvertrouwen kan je niets beginnen. Dat vertrouwen komt er niet vanzelf. Dat moet je waarmaken. Samenwerken met verschillende instanties of organisaties die dat vertrouwen reeds genieten, is hier de sleutel.

Bij CZH geraakt niet elke deelnemer op onze hoofdlocatie in Molenbeek, de (vaak mentale) afstand en vervoersarmoede is een grote drempel om deel te nemen aan het Brusselse vrijetijdsaanbod. Daarom werken wij op verschillende locaties in Brussel, we gaan actief naar de jongeren toe, in samenwerking met lokale partners die de wijk -en hun bewoners goed kennen. Dit is veel laagdrempeliger.

TIPS EN TRICKS / Werk samen met de scholen, met organisaties die met specifieke kwetsbare jongeren samenwerken of belangrijke gemeenschapsleiders in de buurt, het kamp, de wijk. Dit is vaak een zeer goede opstap. Organiseer een naschools aanbod. Nodig iedereen van de buurt uit op een trefdag, een rommelmarkt, een laagdrempelig en goedkoop eetfestijn. Organiseer een gezamenlijke activiteit samen met de andere vereniging.

TIPS EN TRICKS / Als jeugdwerker of organisatie kom je best veel buiten, praat je vaak met de burens of sla je best al eens een praatje aan schoolpoorten met ouders van kinderen.

TIPS EN TRICKS / Maak een kaart van de netwerken / organisaties / aanspreekpunten in je buurt. Ga met hen praten. Nodig hen uit op de pannenkoekenslag of spaghettislag van de vereniging.

KEUZE IN ENGAGEMENT

Omdat een engagement aangaan gedurende een jaar niet voor iedereen evident is, kan je bij ons uit verschillende formules kiezen. De meest laagdrempelige zijn een naschoolse instuifles zonder inschrijvingen. Zo kiezen de kinderen en jongeren een engagement op maat en proberen we zoveel mogelijk deelnemers te prikkelen. Het is wel belangrijk om de 'getriggerde' deelnemers te helpen de stap te zetten naar een groter engagement bv. een wekelijkse jongleerles.

TIPS EN TRICKS / Inschrijven voor een heel jaar is soms een te groot engagement. Verschillende soorten activiteiten aanbieden die een verschillende tijdsduur hebben, kan tegemoet komen aan de noden van de deelnemers.

TIPS EN TRICKS / Organiseer eens een 'vriendendag'. Laat je deelnemers een beste vriend of vriendin meebrengen, die de werking niet kennen en zo, in vertrouwen, toch eens kunnen komen proeven van jullie werking.

GEDIVERSIFIEERD PRIJZENBELEID

Elke familie is anders, en daarom vinden we het ook niet meer dan normaal om onze tarieven aan te passen om tegemoet te komen aan deze verschillende thuissituaties. Je betaalt wat je kan, binnen een vooraf bepaalde structuur om het allemaal werkbaar te houden. De familie kiest zelf of ze in één keer of in stukjes betaalt.

Door heel open te zijn over je prijzenbeleid zorg je ervoor dat families die net dat tikkeltje meer kunnen betalen, dit zeer graag doen.

TIPS EN TRICKS / Verschillende families, verschillende thuissituaties. Voorzie daarom ook verschillende tarieven op maat van je doelgroep. Op een inschrijvingspagina of -strookje vermelden dat je openstaat voor deelname voor wie niet de volledige som kan betalen, is een eerste belangrijke stap. Laat mensen aangeven als ze het financieel moeilijk hebben. Werk een soort 'beurzenfonds' voor financieel kwetsbaren uit. Geef de kans om te betalen in verschillende schijven. Eenmalig een groot bedrag betalen bij aanvang van het jaar is voor heel veel mensen de eerste reden om af te haken nog voor er wel en goed begonnen kan worden.

TIPS EN TRICKS / Verken het lokale en bovenlokale subsidielandschap dat je financieel kwetsbare leden tegemoet kan komen. Ook de mutualiteit en de gemeente geven vaak korting op sport -en culturele activiteiten.

"EEN MAMA KLOPTE BIJ ONS AAN. DE JONGSTE ZOON GING NAAR HET EERSTE LEERJAAR. DUS KON HIJ EINDELIJK ZIJN EERSTE CIRCUS-LES VOLGEN! DE DOCHTER ZOU DAN WEL VAN 2 NAAR 1 CIRCUSLES PER WEEK GAAN, WAT ZE HEEL JAMMER VOND. MAAR ANDERS WERD HET FINANCIEEL TE ZWAAR VOOR DE FAMILIE. DOOR DE INFO TE VERSCHAFFEN OVER DE VERSCHILLENDE TEGEMOETKOMINGEN ZIJN DE BEIDE KINDEREN NU TOCH VOOR 2 LESSEN INGESCHREVEN!"

MATHILDE (CZH)

TIPS EN TRICKS / Organiseer een benefiet om de sociale kas of het beurzenfonds van de organisatie te spijzen, dat toelaat dat sommige kinderen of jongeren minder betalen.

TIPS EN TRICKS / Zorg er steeds voor dat dit op een zeer discrete wijze verloopt. Kinderen en families die minder of niet kunnen betalen, blijven vaak weg uit schaamte. Zorg ervoor dat niemand van de deelnemers ook maar iets te weten komt over de bijdragen van de verschillende leden. Verbind steun van derden of een soort beurzensysteem nooit aan bepaalde kinderen (het meter- of peterschap voor de deelname van een kind of jongere). Dit werkt stigmatisering en verschil juist mee in de hand.

GEWOON. DOEN.

Doe gewoon. Soms is het beter om geen ingewikkelde beleidsplannen uit te stippelen maar om gewoon te beginnen. Veel doen en niet te veel theorie is de kern in onze methodieken. Zo ben je drempelverlagend, intellectueel je niet en sta je op het niveau van de mensen die je wil bereiken. Elke uitgestoken hand telt. In onze eigen werking leerden we met vallen en opstaan. We maakten foute inschattingen en expliciete methoden hadden niet het gewenste effect. We bleven echter proberen, evalueren en nieuwe inzichten verwerven. Diversiteit komt er niet door een 'recept' te volgen. Recepten bestaan niet. Elke situatie is anders, elke groep is anders, elke persoon is anders. Het is een werk van lange adem, maar het loont.

Doe gewoon. Behandel de kinderen en jongeren allemaal gelijkwaardig. Ga ze geen speciale namen geven. Noem de ene groep niet 'sociaal' en de andere 'regulier' bijvoorbeeld. Tegelijkertijd hebben specifieke groepen of personen wel een zeer specifieke aanpak nodig.

"BIJ PCS GAAN WE HEEL ANDERS TE WERK MET MEISJES VAN ZEER CONSERVATIEVE AFKOMST DAN MET GEMENGDE GROEPEN WAAR MEISJES EN JONGENS GEWOON ZIJN SAMEN ACTIVITEITEN TE ONDERNEMEN. WE WERKEN OOK EEN SPECIFIEKE PEDAGOGIE EN CIRCUSTECHNISCHE AANPAK UIT VOOR KINDEREN EN JONGEREN MET HET DOWNSYNDROOM OF AUTISME. ZO KUNNEN OOK ZIJ HET HELE PARCOURS DOORLOPEN VAN STUDENT NAAR ARTIEST EN MOGELIJK TRAINER IN DE TOEKOMST. DAARVOOR GINGEN WE TE RADE BIJ EXPERTEN UIT HET BUITENLAND. OOK VOOR DE JONGEREN UIT HET NABIJGELEGEN VLUCHTELINGENKAMP MOESTEN WE OP ZOEK NAAR EEN 'ANDERE' AANPAK. HUN GEDRAG IS DOOR DE ZEER STRESSERENDE CONTEXT WAARIN ZE LEVEN VAAK EXPLOSIEF EN ZEER CHAOTISCH. HEN SAMEN IN EEN GROEP ZETTEN MET ONZE ANDERE LEERLINGEN ZOU EEN AANGEKONDIGDE MISLUKKING ZIJN. DE NOOD AAN AANDACHT EN EEN DOORGEDREVEN PEDAGOGISCHE AANPAK OM DE KINDEREN EN JONGEREN EERST 'GEWOON' TE MAKEN AAN DE LEEFWERELD EN WAARDEN DIE IN DE CIRCUSSCHOOL OVERHEERSEN. WAS DE EERSTE STAP. TWEE JAAR LATER ZIJN ALLE KINDEREN EN JONGEREN VANUIT HET KAMP MEE OPGENOMEN IN DE ANDERE LESGROEPEN. NIEMAND MERKT NOG EEN VERSCHIL. NIEMAND WEET NOG WIE VAN WAAR KOMT. EN UITEINDELIJK ZIJN ZE ALLEMAAL GEWOON 'STUDENT' BIJ DE CIRCUSSCHOOL'. IEDEREEN ANDERS. IEDEREEN GELIJK." JESSIKA (PCS)

AAN BOORD HOUDEN: JE GOED VOELEN IN ONZE CIRCUSSCHOOL

JONGEREN BEPALEN MEE HET BELEID

Sociale verandering gebeurt alleen van onderuit. Om een werking te veranderen, moeten jongeren zelf betrokken worden in alle lagen van de organisatie. Jeugdwerk mét jongeren, niet vóór jongeren. Zo hebben onze jongeren via lesgeversvergaderingen -en weekends inspraak in de richting die de circusschool uitgaat. Ze zijn een onmisbare schakel in het bepalen van ons toekomstig beleid en liggen aan de basis van alle grote beslissingen die we maken.

"WHATEVER YOU DO FOR ME BUT WITHOUT ME, YOU DO AGAINST ME"

MAHATMA GHANDI

TIPS EN TRICKS / Zorg dat de jongeren weten hoe ze bij jullie terecht kunnen. Via Facebook berichtjes sturen, vaste momenten waarop je sowieso op locatie bent of een vaste 'coach' aanstellen zijn enkele manieren om dit aan te pakken.

"ELKE DOCENT HEEFT EEN PERSOONLIJKE COACH. WAAR ZE MET AL HUN VRAGEN OPMERKINGEN EN BABELTJES TERECHT KUNNEN" JAN, EDUCATIEF MEDEWERKER CZH

CULTUREEL RESPECT EN VERTROUWEN

Een vinger aan de pols houden door je achterban te bevragen, werkt alleen als je een basisvertrouwen creëert. Door oprecht interesse te tonen in onze leden en respect te hebben voor de verschillende culturen binnen onze circusscholen bekomen we dit vertrouwen.

In Palestina werken we meestal en ook liefst met gemengde groepen waarin jongens en meisjes samen circuses volgen. In bepaalde kampen en steden is gender gemengd werken echter cultureel absoluut niet aanvaard. Daarom kiest de school daar voor groepen exclusief voor meisjes. Ze kiest voor deze aparte groepen omdat jongvolwassen meisjes anders niet kunnen deelnemen aan de circuslessen. In eerste instantie gelooft de circusschool in de sterkte van circus om meisjes te versterken en hun blik op de wereld te vergroten. Deze meisjes worden op een dag zelf moeder. Hun kinderen zullen al minder moeilijkheden ondervinden om deel te nemen aan recreatieve activiteiten dan zijzelf.

In CZH gaan we bijvoorbeeld bewust om met alcohol, niet alleen omdat we letten op gezonde voeding, maar ook om respect te tonen voor zij die geen alcohol drinken. We kiezen bij welke activiteiten het wel en niet gepast is. En we bevragen de niet-drinkers hierover.

TIPS EN TRICKS / Ga op zoek naar culturele achtergronden van je deelnemers, respecteer ze, en probeer ze aan bod te laten komen in je hele werking. Kies bij een BBQ bijvoorbeeld al eens voor halal vlees en serveer naast een aardappelslaatje ook muntthee.

TIPS EN TRICKS / Probeer ook eens een iftar (breken van de vasten) moment voor iedereen te organiseren, zoals er ook een kerstfeestje op het programma staat.

VERRUIM HET WEDERZIJDSE BEGRIP EN BEWUSTZIJN.

Verruim het bewustzijn rond de nood aan en de sterkte van diversiteit en inclusie in onze samenleving. Vaak is de urgentie om meer werk te maken van diversiteit en inclusie niet geheel duidelijk. Ieder vertrekt vanuit zijn eigen beleving van de realiteit. Vaak is die realiteit ver van de dagelijkse problemen waar kwetsbare mensen en jongeren mee te maken hebben. Begrip voor hun noden begint vaak op het moment dat iemand in je eigen leefwereld geconfronteerd wordt met uitsluiting of kwetsbaarheid. Maar vaak kan een inleefspel of een aangrijpende getuigenis al heel wat losmaken bij mensen. Plots worden ze emotioneel geraakt. Van daaruit groeit vaak het inzicht en het begrip en daarmee de overtuiging om meer in te zetten op diversiteit en inclusie.

Door je visie, je waarden en de keuzes die je maakt, heel duidelijk te maken, deze consequent uit te dragen en te communiceren naar je (brede) achterban en door mensen zelf te laten ondervinden wat uitsluiting betekent, krijg je iedereen mee op de kar. Het bewustzijn van ouders, verenigingen en lokale overheden verruimen is even belangrijk als het verruimen van je doelgroep.

TIPS EN TRICKS / Organiseer een intercultureel spel met je groep en sta stil bij wat het betekent om anders te zijn en uitgesloten of gestigmatiseerd te worden.

(De Aanstokerij heeft al 30 jaar ervaring met interculturele spelen: www.aanstokerij.be)

TIPS EN TRICKS / Nodig een betrokken getuige uit die komt vertellen over zijn of haar levensweg.

TIPS EN TRICKS / Ga op zoek naar een partnerorganisatie in een ander land en overweeg een interculturele uitwisseling.

VOOR IEDER WAT WILS

Iedereen is anders en heeft andere noden en interesses. We zijn ons daar zeer bewust van. We kiezen er dan ook actief voor om onze circuslessen aantrekkelijk te maken voor iedereen. Sommige jongeren willen de beste acrobaat worden ter wereld. Anderen willen gewoon ergens bij horen; nog anderen hangen graag de clown uit op het podium. Weer anderen komen omdat ze zich veilig en vrij willen voelen. En sommigen komen voor dit allemaal samen!

We dagen in onze lessen onze deelnemers niet alleen technisch uit maar laten hen ook voelen, denken en samenwerken (*). Door deze 4 verschillende focussen in de les te steken, proberen we iedereen te prikkelen, iedereen uit te dagen en zo elk individu met bijhorende interesses en talenten een plaats te geven in onze circusschool.

(* Gebaseerd op de theorie van actieve Kunsteducatie, ontwikkeld door MOOSS vzw.

TIPS EN TRICKS / Elk kind of elke jongere komt met een verschillende motivatie naar je activiteit. Geef ruimte om deze motivaties te delen en speel hierop in. Er zullen veel minder deelnemers afhaken.

TIPS EN TRICKS / Zorg voor genoeg variatie binnen je activiteit. Een kind dat conditioneel niet sterk is, haakt af bij de voetbaltraining als je bij alle opdrachten en spelletjes moet lopen. Dit is jammer, want dit kind kan misschien vrije trappen zetten als de beste.

TIPS EN TRICKS / Sluit je wekelijkse activiteit regelmatig af met een ‘kringsprek’ of een iets meer creatieve ‘feedback’ sessie over de werking. Laat iedereen aan het woord over wat ze wel en niet graag doen en waarom.

TIPS EN TRICKS / Indien er een aparte zorgvraag is, zoek dan samen met je deelnemer en ouders naar de beste aanpak om hem/haar te laten meedraaien in de lessen. Is er een extra begeleider nodig? Komt de ouder meedoen? 2 pauzetjes i.p.v. 1? Mits goede communicatie is er heel veel mogelijk!

TIPS EN TRICKS / Wees flexibel met grenzen... Uitsluiting gaat over kansen. Bij jeugdwerk kunnen jongeren nieuwe kansen krijgen om zich te ontplooiën en door te stromen. Is een jongere een tijdje niet aanwezig? Bel hem of haar op of zoek contact via Facebook. Laat weten dat je hem of haar mist en bekijk samen hoe het komt dat hij of zij niet aanwezig is.

IN DE SCHIJNWERPERS!

Naar buiten treden met je talenten, tonen wat je kan, geleerd hebt en graag doet, is een ongelooflijk straf iets. Je reeks karatesprongen aaneenschakelen als je je groene gordel haalt, je voetbaltricks op de speelplaats showen, je dansroutine opvoeren op een feestje met vrienden... allemaal verschillende manieren om je passie te tonen en je goed te voelen.

Performance is binnen circus een belangrijke tool om aan verschillende doelstellingen te werken.

"EEN GASTJE IN MIJN LES HAD HET REDELIJK MOEILIK OP SCHOOL. OP HET EINDE VAN HET JAAR, TIJDENS ONS OPTREDEN, ZAT ZIJN JUF OOK IN HET PUBLIEK. HET DEED HEM DUIDELIJK VEEL DEUGD OM TE TONEN WAT HIJ WEL ALLEMAAL KAN. DE STRAFFE SALTO'S DIE ALLEEN HIJ KAN LANDEN, BIJVOORBEELD. HET CONTACT MET DE JUF ACHTERAF WAS ONGELOFELIJK WARM. EN DAT GASTJE MAAR STRALENI"

MATHILDE (CZH)

In beide circusscholen zijn de 'open dagen', de gezamenlijke toonmomenten voor de familie en de buurt, meestal het topmoment van het jaar. Samen werken aan en toeleven naar dat moment creëert enorme verbondenheid. Iedereen vindt er wel iets om bij te dragen tot het geheel. Zowel kinderen, jongeren als ouders zullen zo fier zijn als een gieter.

TIPS EN TRICKS / Ga actief op zoek met je groep of vereniging hoe je gezamenlijke toonmomenten of open dagen kan organiseren waar je iedereen even kan laten ‘stralen’ onder of ver weg van de schijnwerpers.

TIPS EN TRICKS / Het moet niet altijd groots zijn. Laat een leerling op het einde van een oefening zijn favoriete trick tonen aan de rest van de groep. De leerling (die al dan niet graag in de schijnwerpers staat) kan in een veilige omgeving even ‘stoefen’ en trots zijn.

"IN PALESTINA ORGANISEREN WE VAAK EEN 'CIRCUS STREETPARADE'. MET 100 OF MEER STUDENTEN LOPEN WE DAN MEE IN DE KLEURRIJKE CIRCUSSTOET. DE STRAFSTE CIRCUSTOEREN ZIJN DAN NIET VAN TEL. MET HOEVEEL WE DIE DAG ZIJN, EN DAT IEDEREEN BIJDRAAGT AAN DIE VROLIJKE EXPLOSIE DES TE MEER."

JESSIKA (PCS)

HET ROER DOORGEVEN: GARANDEER DOORSTROMING

Weinig kwetsbare kinderen en jongeren vinden hun weg naar het jeugdwerk of recreatief aanbod. Nog minder kwetsbare jongeren raken betrokken op het niveau van de leiding, de trainers, de administratie of de verschillende beleidsorganen. Het wordt nog te vaak ‘een aanbod voor sociale groepen’.

Echte inclusie betekent dat iedereen volwaardig deel is van je activiteiten en net dezelfde kansen krijgt tot volledige ontplooiing binnen de organisatie, als trainer, leider, coach, artiest of raadslid.

Kwetsbare jongeren die zich vertegenwoordigd voelen in hun organisatie, zullen makkelijker doorstromen in de organisatie en meer verantwoordelijkheden oppakken. Je kijkt op naar mensen die op jou lijken, qua interesse maar ook fysiek. Als je als meisje alleen maar mannelijke trainers, en dus geen ‘voorbeeld’, hebt, berg je de droom om zelf trainer te worden misschien op. Als je als jongen met een migratieachtergrond jezelf niet weerspiegeld ziet in de organisatie, ga je misschien geloven dat er geen plaats is voor jou?

In CZH en de PCS kan iedereen het schoppen tot **trainer of circusartiest**. Het aanbod om deel te worden van het trainersteam en het artiestencollectief is open voor iedereen. We organiseren regelmatig initiatieven om al onze jongeren kansen te geven op doorstroming, door vormingen op maat aan te bieden..

Bij PCS lassen we een extra sessie ‘train the trainer’ in in het vluchtelingenkamp zelf, als de jongeren wegens financiële problemen of mobiliteit obstakels niet aanwezig kunnen zijn op de vorming. Kunnen meisjes niet deelnemen aan een trainersopleiding, dan laten we ze in hun eigen lessen steeds meer verantwoordelijkheid opnemen om zo door te groeien tot assistent trainer. Binnen CZH hebben we een eigen opleiding tot circusanimator georganiseerd, omdat we merkten dat voor veel jongeren de stap naar de officiële cursus circusanimator te groot was, of hen niet aansprak. Jongeren die zich niet als lesgever -of artiest zagen, zijn nu wel verantwoordelijk voor ‘de deur’: het onthaal van studenten en het correcte onderhoud en het afsluiten van de lokalen.

Zo zorgen we ervoor dat alle kinderen en jongeren in onze organisatie een voorbeeld hebben en zich herkennen in en kunnen spiegelen aan onze trainers. Zo verkleinen we de drempel voor die kinderen en jongeren om later dan weer zelf door te groeien tot lesgever, artiest, vrijwilliger of vaste medewerker.

TIPS EN TRICKS / Kinderen en jongeren die zichzelf herkennen in de trainers, zullen minder snel afhaken en sneller doorgroeien binnen de organisatie.

TIPS EN TRICKS / Denk na met je organisatie hoe je het leiderschap toegankelijk en aantrekkelijk maakt voor iedereen.

TIPS EN TRICKS / Ga actief op zoek naar vertegenwoordiging van de kwetsbare groepen waarmee je werkt, in je beleidsorganen, in je ouderraad, in specifieke werkgroepen. Pas als hun ervaring voortdurend een toetssteen wordt voor je beleid en werking, kan je evolueren naar volwaardige diversiteit en inclusie.

7. AAN DE SLAG MET DE REPORTAGE EN DE DOCUMENTAIRE

Zoals we al vermeldden, bestaat de toolkit uit 3 elementen: de documentaire 'What happened under the tent', een geschreven reportage gepubliceerd in MO* Magazine en dit handboekje, samen een toolkit. De toolkit is bedoeld om alles wat we geleerd hebben tijdens de uitwisseling, te delen met andere organisaties die zelf ook (meer) sociaal inclusief (willen) werken en met diverse groepen aan de slag gaan.

Je kan de **geschreven reportage** vinden in het september 2017 nummer van MO* magazine.

Online zijn de reportage en aansluitende interviews te vinden op MO* Magazine onder de volgende links:

'EEN BRUSSELSE EN EEN PALESTIJNSE CIRCUSCHOOL SLAAN DE HANDEN IN ELKAAR.'

<https://www.mo.be/reportage/een-brusselse-en-een-palestijnse-circusschool-slaan-de-handen-elkaar>

'CIRCUS ALS SOCIAAL ROLMODEL VOOR DE SAMENLEVING'

<https://www.mo.be/interview/circus-als-sociaal-rolmodel-voor-de-samenleving>

'NAYEF ABDALLAH DROOMT VAN EEN LEGER ARTIESTEN TEGEN DE BEZETTING'

<https://www.mo.be/interview/nayef-abdallah-droomt-van-een-leger-artiesten-tegen-de-bezetting>

'MOLENBEEK-RAMALLAH: HET CIRCUS, WAAR MAATSCHAPPELIJKE RESTRICTIES WEGVALLEN'

<https://www.mo.be/reportage/circus-waar-maatschappelijke-restricties-wegvallen>

De documentaire "*What happened under the tent*" is beschikbaar bij The Redhorse Collective.

<https://www.redhorse.tv/>

Je kan de documentaire en de geschreven reportage vooral gebruiken om de dialoog rond verschillende thema's aan te gaan binnen jouw vereniging, organisatie, klas, team... Hieronder enkele **gespreksstarters**.

- *Wat vond je goed aan de reportage? Waarom?*

- *Wat heeft je geraakt in de documentaire?*

- *Wat heb je geleerd? Wat is nieuw voor jou?*

- *Wat heeft je verbaasd?*

- *Wat voel je na het bekijken van de reportage?*

- *Wat kan je doen met dit handboekje?*

- *Wat besluit je na het zien van deze reportage voor jezelf als lid van de sportclub of jeugdvereniging?*

- *Is het belangrijk dat jullie vereniging inclusief is voor iedereen? Waarom wel - niet?*

- *Wat doe je al om drempels te verlagen? Wat werkt, wat niet? Wat kun je nog meer doen?*

- *Hoe kunnen de jongeren meewerken om jullie jeugdwerk toegankelijker te maken voor alle jongeren uit de buurt?*

-

BIQUET, DELPHINE. 2014. Performing Arts as Vehicle for Youth Empowerment: The Case of The Palestinian Circusschool. Wetenschappelijke Verhandeling. Universiteit Gent. https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/167/357/RUG01-002167357_2014_0001_AC.pdf

BUURTWERKING 'T LAMPEKE EN CIRCUS IN BEWEGING. 2014. Iedereen Op Stelten. Hoe je maatschappelijk kwetsbare kinderen groeikansen kan geven via circus. <http://www.cirkusinbeweging.be/wp-content/uploads/2014/10/Brochure-Cirkus-op-stelten.pdf>

VZW MOTIEF. 2015. De impact van het radicaliseringsdebat op jongeren. Geconsulteerd op: http://www.motief.org/phocadownload/pedagogischefocusradicalisering_motief.pdf.

UIT DE MARGE VZW. <https://www.uitdemarge.be/>

MASON, DAVID. Social Circus in a Warzone. Geconsulteerd op: https://www.academia.edu/9514859/Social_Circus_in_a_Warzone

CIRCUS ZONDER HANDEN

www.circuszonderhanden.be

Mail: circus@zonderhanden.be

PALESTIJNSE CIRCUSSCHOOL

www.palcircus.ps

Mail: info@palcircus.ps

VRIENDEN VAN DE PALESTIJNSE CIRCUSSCHOOL

www.friendsofpalcircus.be

Mail: contact@friendsofpalcircus.be

THE REDHORSE COLLECTIVE

<https://www.redhorse.tv>

Mail: roel@redhorse.tv

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT

DIENST NOORD-ZUID

www.vlaamsbrabant.be

Mail: noord-zuid@vlaamsbrabant.be

Beleidsverantwoordelijke Tie Roefs:

kabinet.roefs@vlaamsbrabant.be

Extra exemplaren kunnen opgevraagd worden bij de Vrienden van de Palestijnse Circusschool, bij Circus Zonder Handen en bij de Provincie Vlaams-Brabant.

FOTO'S LIEN WEVERS m.j.u.v. FLORENT SANDRON (p. 13), BILAL LAMARTI (p. 14), VIKTOR RENSON (p. 29, 35, 54)

ONTWERP & GRAFISCHE VORMGEVING TINE VAN KERKHOVEN

CIRCUS
ZONDER
HANDEY

MOGELIJK GEMAAKT DOOR DE STEUN VAN STAD MOLENBEEK, ERASMUS+